

UY-JOY KOMMUNAL XIZMAT KO'RSATISHDA YAGONA ID TIZIMIDAN FOYDALANIB INNOVATSION RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNING KO'P OMILLI EKONOMETRIK MODELINI TUZISH.

Y.Adilova

Qarshi dizayner va texnologlar tayyorlash texnikumi direktori

<https://doi.org/10.5281/zenodo.16558847>

ARTICLE INFO

Received: 21st July 2025
Accepted: 25th July 2025
Published: 29th July 2025

KEYWORDS

iqtisodiyot, qashshoqlikni kamaytirish, iqtisodiy o'sish, tengsizlik darajasi, raqobat muhiti, ijtimoiy himoya.

ABSTRACT

Ushbu maqolada uy-joy kommunal xo'jaligini innovatsion rivojlantirishning zarurati uning ijtimoiy va iqtisodiy samaralari tahlil qilinadi.

Kirish. Uy-joy kommunal xo'jaligiga bog'liq xizmatlar sifati uning rivojlanish darajasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, xizmat ko'rsatish tarmoqlarning o'sish sur'atlarini rag'batlantirish orqali aholi turmush darajasining o'sishiga olib keladi va iste'molchilarning to'lov qobiliyati hamda kommunal xizmatlarga talabning oshishiga yordam beradi.

Tadqiqot olib borilayotgan masalaning bugungi kundagi dolzarbligi mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlar talabiga mos holda ob'ektiv zaruratdan kelib chiqmoqda va u quyidagilar bilan izohlanadi:

- 1) bugungi kunda kommunal xizmat ko'rsatish sohasining sifatini oshirishning ob'ektiv zarurati;
- 2) Uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish sohasining sifatini oshirish ko'rsatkichlarini taqqoslama tahlil qilish uchun bir qancha boshqa ijtimoiy ko'rsatkichlardan foydalanish lozimligi;
- 3) Uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning iqtisodiy-ijtimoiy ko'rsatkichlarining o'sishini O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning 2017-2021 yillarga mo'ljallangan Harakatlar strategiyasiga mosligini ta'minlash lozimligi;
- 4) Uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish sohasining prognoz ko'rsatkichlarining ijtimoiy ko'rsatkichlar bilan bog'liqligini ta'minlash hamda ular asosida boshqaruv qarorlarini qabul qilish yo'llarini takomillashtirish lozimligi;
- 5) Uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish sohasining sifatini oshirish evaziga, ular bilan bog'liq ijtimoiy ko'rsatkichlarni diversifikatsiya qilib, aholini ish bilan ta'minlash, ularning yashash darajasi va sifatini oshirish imkoniyatining yaratilishi;
- 6) Uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish sohasi AKT dan foydalanib yangi xizmatlar va xizmat ko'rsatish mahsulotlar ishlab chiqish ikoniyatlarini oshirishni ta'minlash lozimligi.

Uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish sohasida yagona ID tizimidan foydalanish innovatsion rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish va prognozlash uchun iqtisodiy model tuzish muhim vazifa hisoblanadi. Bunda, quyidagi bosqichlarni amalga oshirish mumkin:

Maqsad va vazifalarni aniqlash

- Maqsad: Yagona ID tizimining kommunal xizmatlar sifatiga, samaradorligiga va innovatsion rivojlanishga ta'sirini o'rganish.

• Vazifalar:

- Yagona ID tizimining afzalliklarini aniqlash.
- Ta'sir etuvchi omillarni belgilash.
- Ekonometrik modelni tuzish.

2. Ma'lumotlar to'plash

• Manbalar: Mahalliy va davlat statistika idoralari, kommunal xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar, foydalanuvchilar so'rovnomalari.

• Ma'lumotlar turlari:

- Kommunal xizmatlar ko'rsatish sifati (mijozlar qoniqishi, xizmat tezligi va h.k.)
- Yagona ID tizimidan foydalanish darajasi.
- Innovatsion loyihalar va ularning natijalari.

3. Ta'sir etuvchi omillarni aniqlash

• Texnologik omillar: Yagona ID tizimining mavjudligi va foydalanuvchilarning texnologiyalarga bo'lgan munosabati.

• Ijtimoiy omillar: Foydalanuvchilar orasida ma'lumotlarning ochiqligi va shaffoflik.

• Iqtisodiy omillar: Kommunal xizmatlar narxlari va ularning o'zgarishi.

4. Ekonometrik modelni tuzish

• Model shakli: Odatda, ko'p o'zgaruvchili regressiya modeli yoki vaqt qatorlari analizi.

• O'zgaruvchilar:

– Bog'liq o'zgaruvchi: Kommunal xizmatlar sifatini baholovchi ko'rsatkichlar.

– Mustaqil o'zgaruvchilar: Yagona ID tizimidan foydalanish darajasi, texnologik innovatsiyalar, ijtimoiy omillar.

5. Modelni baholash va prognozlash

• Modelni baholash: Olingan natijalarni statistik metodlar yordamida tahlil qilish (R-kvadrat, p-qiymatlari).

• Prognozlash: Kelajakdagi tendensiyalarni aniqlash uchun modeldan foydalanish.

6. Natijalarni tahlil qilish va tavsiyalar

• Natijalarni tahlil qilish: Model natijalari asosida yagona ID tizimining samaradorligini baholash.

• Tavsiyalar: Innovatsion rivojlantirish uchun strategiyalar ishlab chiqish.

Bu jarayon orqali uy-joy kommunal xizmat ko'rsatishda yagona ID tizimining innovatsion rivojlantirishga ta'sirini yanada chuqurroq tushunish mumkin.

Xulosa

1. Uy-joy kommunal xizmatlar ko'rsatish sohasining innovatsion rivojlanishini ekonometrik modellashtirishda xorijiy va respublikamiz iqtisodchi olimlarimiz tomonidan ko'pgina ilmiy izlanishlar olib borilgan bo'lsa-da, uning nazariy asoslari hali to'liq takomillashmagan.

2. Innovatsion kommunal xizmat ko'rsatish tushunchasiga ta'rif berishda uning hozirgi zamon talablari asosida innovatsion xizmatlarning tarkibiy qismiga e'tibor qaratilgan va ularning asosiy vazifalariga alohida e'tibor berilgan.

3. Raqamli iqtisodiyot sharoitida uy-joy kommunal xizmatlar ko'rsatish sohasining rivojlanishi innovatsion texnologiyalar bilan bog'liq bo'lib, uning yangi shakli bo'lgan, hozirgi zamon talablariga mos keladigan xizmatlarning shakllanishiga olib keladi.

4. Aholini sifatli kommunal xizmatlar bilan ta'minlashda, kommunal xizmatlarni modernizatsiya qilish, kommunal xizmatlarga yangi yondashuv va yangi xizmatlarni tashkil etish orqali innovatsion xizmat ko'rsatish korxonalarini tashkil etishga doir keng qamrovli ishlar olib borish lozim.

5. Kommunal xizmat ko'rsatishning hozirgi zamon talablari asosida innovatsion ko'rsatkichlarning tarkibiy qismiga e'tibor qaratilgan. kommunal xizmat ko'rsatishda shahar bilan qishloq o'rtasidagi tafovutlar aniqlangan va ularning asosiy vazifalariga alohida e'tibor

berilgan. Uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish sohasini innovasion rivojlanishining iqtisodiy-huquqiy asoslari ishlab chiqilgan.

6. Uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish sohasini innovasion rivojlanishini tadqiq qilishda ko'proq iqtisodiy-huquqiy jihatlariga e'tibor qaratilgan. Uy-joy kommunal xizmatlarni innovasion rivojlantirishni klasterli mexanizmi ishlab chiqilgan.

7. Tadqiqot natijasida uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish sohasiga oid ilmiy tadqiqotlardagi kamchiliklardan biri – bu sohani rivojlantirishning innovasion uslubiy asoslarini takomillashtirishga kam e'tibor qaratilayotganligi aniqlandi. Bugungi kundagi raqamli iqtisodiyot sharoitida sohaning barqaror rivojlanishida innovasion texnologiyalar muhim ahamiyat kasb etadi.

8. Uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish korxonalarining o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda mamlakat hududlarida kommunal xizmat ko'rsatishni innovasion rivojlantirishning takomillashtirilgan modeli ishlab chiqildi. Ushbu modelda kommunal xo'jaliklarda samarali foydalanish va tezkorlik bilan ijobiy qarorlar qabul qilish nazariyalari asoslangan.

Uy-joy kommunal xo'jaliklarini innovasion rivojlantirishga bog'liq xizmat ko'rsatish hajmini 2004-2020 yillar statistik ma'lumotlariga asosan dasturiy paketlardan foydalanib, vaqtli qator omilli tahlil qilish maqsadida, turli to'plamdagi bog'lanishlar tarkibini solishtirish uchun trend modellari ishlab chiqildi. Yillik ma'lumotlar asosida trend tenglamalar tuzildi va tekislangan darajalar aniqlandi. Trend tenglamalar orqali Qarshi tumani misolida kommunal xizmat ko'rsatish sifatini oshirish imkoniyatlari bo'yicha asosiy ko'rsatkichlarning prognozi amalga oshirildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

I. Normativ-huquqiy hujjatlar va metodologik ahamiyatga molik nashrlar

1.1. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2006 yil 17** maydagi "Xizmat ko'rsatish va servis sohasini 2006-2010 yillarda rivojlantirish to'g'risida"gi PQ-325-sonli Qarori.

1.2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2007 yil 21 maydagi "O'zbekiston Respublikasida 2010 yilga qadar xizmat ko'rsatish va servis sohasini rivojlantirishni jadallashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-640-sonli Qarori.

1.3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012 yil 10 maydagi "2012—2016 yillarda O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish Dasturi to'g'risida"gi PQ-1754-sonli Qarori.

1.4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil 26 fevraldagi "2016-2020 yillarda xizmatlar sohasini rivojlantirish dasturi to'g'risida"gi 55-sonli Qarori.